ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

The Relationship between Dental Health Perception and Oral Health care of Diabetic Patients coming to Receive Services at Ban Lao Health Promoting Hospital, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province

ธนิดา ผาติเสนะ* วิภาวรรณ มุ่งยุทธกลาง** อรชร กอหญ้ากลาง*** และเสฏฐวุฒิ ไพสีสาน****

Tanida Phatisena*, Wipawan Moongyutklang**, Orachorn khoryaklang***, and Settawoot paiseesan****

สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*'**'***'****

Community Public Health Program, Faculty of Public Health, Nakhon Ratchasima Rajabhat University*'**'***'****

โทรศัพท์: 08-6651-0996*; E-mail: drtanida@hotmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวาน กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 92 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และไคสแควร์

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.7 อายุ 61 – 70 ปี ร้อยละ 32.6 จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ร้อยละ 90.2 ระยะเวลาที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน 1 – 10 ปี ร้อยละ 72.8 มีปัญหาสุขภาพช่องปากส่วนใหญ่ปรึกษาบุคลากรทางการแพทย์ ร้อยละ 93.5 ไม่เคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ร้อยละ 78.3 และ 67.4 ตามลำดับ มีการรับรู้ด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 85.9 และมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.9 การรับรู้ด้านทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05)

คำสำคัญ: การรับรู้ด้านทันตสุขภาพ; สุขภาพช่องปาก; ผู้ป่วยโรคเบาหวาน

Abstract

The purpose of this research was to study the relationship between dental health perception and oral health care of diabetic patients. The sample consisted of 92 diabetic patients who come to receive services at Ban Lao Health Promoting Hospital. The sample was selected by using simple random methods. The tools used for collecting data were

interview forms, data analysis using percentage, frequency, mean, standard deviation and chi-square.

The results of the research showed that most of the sample are female, 71.7%, aged 61-70 years, 32.6%, graduated the primary education, 90.2%, the duration of diabetes 1-10 years, 72.8%. Most of them had oral health problems, consulted by medical personnel 93.5%, never smoking, drinking 78.3% and 67.4% respectively. Dental health perception was at a high level of 85.9% and oral health care were at a moderate level, 60.9%. Dental health perception was significantly related to oral health care in Statistics (p-value <0.05).

Keywords : Dental Health Perception; Oral Health Care; Diabetic Patients

บทนำ

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมทำให้พฤติกรรมและแบบแผนชีวิตของคนเราเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกประเทศทั่วโลกและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากประชากรโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนและผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2556 กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยฯ และศูนย์เบาหวานศิริราช พบผู้ป่วยเบาหวานในประเทศ 3.5 ล้านคน เกือบร้อยละ 70 ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ ทำให้ค่ารักษาพยาบาลเพิ่มสูงขึ้น 47,596 ล้านบาทต่อปี[3] ในจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานสูงรายใหม่ ปี พ.ศ. 2557 – 2560 พบ 844.74, 628.82, 539.82 และ 754.84 ต่อแสนประชากร ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และในปี พ.ศ.2560 และ พ.ศ. 2561 มีผู้ป่วยโรคเบาหวานที่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลได้ดี มีเพียงร้อยละ 24.33 และ 29.28[6] จากข้อมูลปี พ.ศ. 2560 อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนผู้ป่วยเบาหวานเข้ามารับบริการตรวจรักษาทั้งหมด จำนวน 5,876 คน ควบคุมระดับน้ำตาลได้ 1,551 คน คิดเป็นร้อยละ 26.40 ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้จำนวน 4,325 คน คิดเป็นร้อยละ 73.60 ตำบลจันอัด มีผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานทั้งหมด จำนวน 245 คน ควบคุมระดับน้ำตาลได้ 58 คน คิดเป็นร้อยละ 23.67 ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 76.32 และผู้ป่วยเบาหวานที่มาขึ้นทะเบียนรับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า จำนวน 120 คน ควบคุมระดับน้ำตาลได้ 55 คน คิดเป็น ร้อยละ 45.83 ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 54.16

เนื่องจากโรคเบาหวานเป็นต้นเหตุให้เกิดโรคแทรกซ้อนต่าง ๆ ซึ่งมีอันตรายถึงชีวิต ปัญหาแทรกซ้อนของเบาหวานด้านหนึ่งที่คนทั่วไปอาจไม่ทราบหรือไม่ได้นึกถึง คือ ผลของเบาหวานต่อสุขภาพช่องปาก ภาวะแทรกซ้อนของเบาหวานต่อช่องปากมีสาเหตุเช่นเดียวกับโรคแทรกซ้อนในอวัยวะอื่น ๆ นั่นคือ เป็นผลจากการติดเชื้อง่าย แผลหายช้า และหลอดเลือดหนาตัวหรือตีบ เบาหวานทำให้ความชุกและความรุนแรงของการเกิดโรคปริทันต์อักเสบเพิ่มมากขึ้น โรคปริทันต์เป็นปัญหาที่พบบ่อยมากในคนไทย เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้คนไทยสูญเสียฟัน และมีการทำลายของกระดูกขากรรไกร ผู้ป่วยเบาหวานมีโอกาสสูงที่จะเป็นโรคปริทันต์

มากกว่าผู้ไม่เป็นเบาหวาน ในทางกลับกันโรคปริทันต์ทำให้การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานทำได้ยากขึ้น นอกจากนี้ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุม ระดับน้ำตาลในเลือดได้ไม่ดีทำให้ทันตแพทย์ต้องระมัดระวังมากขึ้นเมื่อต้องให้การรักษาทางทันตกรรมบางประเภท[2] โรคเบาหวานมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดโรคในช่องปาก ทั้งโรคปริทันต์อักเสบ โรคเหงือกอักเสบและโรคของเนื้อเยื่ออ่อนภายในช่องปากและผลที่ตามมาคือการสูญเสียฟัน ซึ่งโรคปริทันต์สามารถพบได้ในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุจะมีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคปริทันต์ได้ง่าย สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตัวที่ไม่ถูกต้อง เช่น การรับประทานอาหารที่มีรสหวาน การแปรงฟันที่ไม่ถูกวิธี การละเลยการทำความสะอาดช่องปาก ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีความไวต่อการติดเชื้อในช่องปากรวมทั้งโรคปริทันต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการควบคุมโรคเบาหวานที่ไม่ดี ส่วนการมีโรคปริทันต์ที่แสดงอาการชัดเจน ทำให้ความสามารถในการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานลดลงได้ นอกจากนี้ การเป็นโรคปริทันต์จะเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคแทรกซ้อนของโรคเบาหวานในระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมองอุดตัน อย่างไรก็ ตามสามารถหลีกเลี่ยงการเกิดผลกระทบของโรคปริทันต์ในผู้ป่วยโรคเบาหวานได้ด้วยการคัดกรองเพื่อรับการรักษาโรคปริทันต์ตามระยะเวลาที่สมควรของแต่ละรายส่วนโรคและสภาวะช่องปากอื่น ๆ ผู้ป่วยเบาหวานควรได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพียงพอที่จะเกิดความตระหนักถึงความเสี่ยงต่อโรคแทรกซ้อนในช่องปากและระบบอื่นของร่างกาย รวมถึงการที่ผู้ป่วยมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองจึงมีความสำคัญที่จะช่วยลดการสูญเสียฟัน และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้[1]

จากข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน ที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อที่จะนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานโดยการดูแลสุขภาพช่องปากให้ดี ลดอาการแทรกซ้อนของโรคในช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

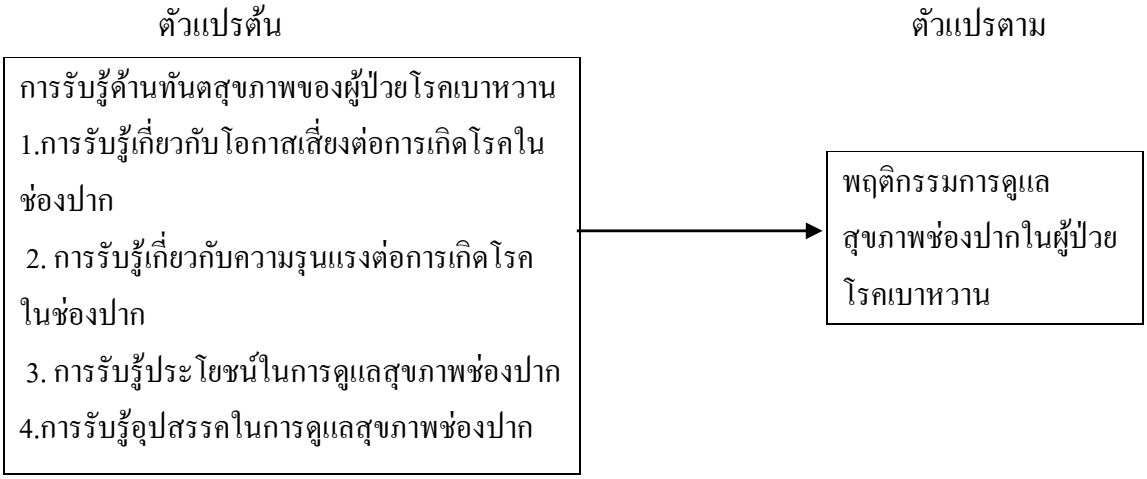
ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาการรับรู้และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากในผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ ขึ้นทะเบียน

ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงเดือนเมษายน – พฤษภาคม พ.ศ. 2562

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา ผู้วิจัยได้ประยุกต์แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Becker[10] มาใช้ในการวิจัยดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research)

ประชากร คือ ผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียนรับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา มีทั้งหมด 120 คน (ทะเบียนรายงานผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียนที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา)

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากผู้ป่วยเบาหวานที่มาขึ้นทะเบียนรับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 120 คน โดยใช้สูตรของยามาเน่[11] ได้กลุ่มตัวอย่าง 92 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) โดยการจับสลาก ให้ได้จำนวนตามที่คำนวณได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยประยุกต์จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ การวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวานมากี่ปี ประวัติการสูบบุหรี่ ประวัติการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แหล่งข้อมูลที่ท่านเชื่อถือเมื่อท่านต้องการปรึกษาปัญหาสุขภาพช่องปาก จำนวน 9 ข้อคำถาม โดย

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และเติมข้อความ (open end)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ด้านทันตสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 16 ข้อ ประกอบด้วย การรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก จำนวน 5 ข้อ การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคในช่องปาก จำนวน 4 ข้อ การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพช่องปาก จำนวน 4 ข้อ การรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพช่องปาก จำนวน 3 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 15 ข้อ มีระดับการวัดเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (rating scale) 3 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบางครั้ง ไม่ปฏิบัติเลย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจแบบสอบถามให้ตรงกับเนื้อหาที่ทำการวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งในด้านโครงสร้าง และความตรงของเนื้อหา นำค่าที่คำนวณได้มาแปลความหมาย ถ้าได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 คะแนน สรุปได้ว่าข้อคำถามนั้นได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด ถ้าได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านี้ข้อคำถามนั้นต้องปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ป่วยเบาหวานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหลุม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอฟฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค (cronbach) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการรับรู้และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.74

วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ผู้ศึกษาและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ณ คลินิกเบาหวานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า โดยใช้แบบสอบถาม เข้าพบผู้ป่วยเบาหวานขณะรอเจาะเลือด รอพบแพทย์หรือหลังรับบริการตรวจและรอรับยาตามวันนัดรับบริการตรวจรักษาของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดย

1.2 ผู้ศึกษาและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด โดยการสัมภาษณ์ ใช้เวลาเฉลี่ยในการตอบแบบสอบถาม 10 นาที

1.3 ผู้ศึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลและนำข้อมูลมาลงรหัส ให้น้ำหนักคะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือน เมษายน 2562 ถึง เดือนพฤษภาคม 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสูงสุด – ค่าต่ำสุด

2. สถิติที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ไคสแควร์ (χ^2)

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่าง การเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ที่จะถอนตัวจากการวิจัยได้ กระบวนการเก็บข้อมูลทุกอย่างที่ได้จะเก็บเป็นความลับ และผลการศึกษาจะนำเสนอในภาพรวม

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการเป็นโรคเบาหวาน การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แหล่งข้อมูลที่ท่านเชื่อถือเมื่อท่านต้องการปรึกษาปัญหาสุขภาพช่องปาก มีผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป (n = 92)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	26	28.30
หญิง	66	71.70
อายุ (ปี)		
40 – 50 ปี	9	9.90
51 – 60 ปี	20	21.70
61 – 70 ปี	30	32.60
71 – 80 ปี	29	31.50
81 – 90 ปี	4	4.30
Mean = 65.21 , SD = 10.71 , Min = 42 , Max = 87		
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	3	3.30
ประถมศึกษา	83	90.10
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	3.30
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	3	3.30
อาชีพ		
เกษตรกรรม	56	60.90
รับจ้างทั่วไป	5	5.40
รับราชการ/ข้าราชการบำนาญ	3	3.30
แม่บ้าน	18	19.50
อื่น ๆ ระบุ ไม่ได้ประกอบอาชีพ	9	9.80

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป (n = 92) (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน		
1-10 ปี	67	72.90
11-20 ปี	21	22.80
21 ปีขึ้นไป	4	4.30
Mean = 8.33 , SD = 6.63 , Min = 1 ,Max =33		
ประวัติการสูบบุหรี่		
ไม่เคยสูบ	72	78.30
สูบอยู่	8	8.70
เคยสูบแต่เลิกแล้ว	12	13.00
ประวัติการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์		
ไม่เคยดื่ม	62	67.40
ดื่มบ้างบางครั้ง	15	16.30
ดื่มเป็นประจำ	3	3.30
เคยดื่มแต่เลิกแล้ว	12	13.00
แหล่งข้อมูลที่ท่านเชื่อถือเมื่อท่านต้องการปรึกษาปัญหาสุขภาพช่องปาก		
บุคคลในครอบครัว	5	5.40
บุคลากรทางการแพทย์	86	93.50
วิทยุ	1	1.10

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.7 อายุ 61 – 70 ปี ร้อยละ 32.6 จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ร้อยละ 90.2 ระยะเวลาที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน 1 – 10 ปี ร้อยละ 72.8 มีปัญหาสุขภาพช่องปากส่วนใหญ่ปรึกษาบุคลากรทางการแพทย์ ร้อยละ 93.5 ไม่เคยสูบบุหรี่ ดื่มสุรา ร้อยละ 78.3 และ 67.4 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การรับรู้ด้านทันตสุขภาพ และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ด้านทันตสุขภาพ และระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน ผลการวิเคราะห์ ดังแสดงในตาราง 2 และ 3

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการรับรู้ด้านทันตสุขภาพ (n= 92)

การรับรู้ด้านทันตสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 1.68 - 2.35)	13	14.10
สูง (คะแนนเฉลี่ย 2.36 - 3.00)	79	85.90

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 85.9 ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 14.1

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก (n= 92)

ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.67)	3	3.30
ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 1.68 - 2.35)	56	60.80
สูง (คะแนนเฉลี่ย 2.36 - 3.00)	33	35.90

จากตาราง 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.80 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 35.90

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายด้านและภาพรวม (n=92)

การรับรู้ด้านทันตสุขภาพ	การทดสอบไคสแควร์ (χ^2)	
	พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก	p-value
การรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก	14.58	0.06
การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคในช่องปาก	14.58*	0.05
การรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพช่องปาก	14.30	0.36
การรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพช่องปาก	1.82	0.7
การรับรู้ด้านทันตสุขภาพในภาพรวม	18.88*	< 0.001

* p – value < 0.05

จากตาราง 4 พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคในช่องปากมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value > 0.05) และการรับรู้ด้านทันตสุขภาพในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value > 0.05)

อภิปรายผล

1. การรับรู้ด้านทันตสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 85.9 สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณรา ชื่นวัฒนา และคณะ[7] พบว่าการรับรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานภาพรวมของผู้ป่วยเบาหวานอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 76.5

เมื่อพิจารณาด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปากพบว่า กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าผู้ป่วยเบาหวานที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงมีผลทำให้แผลในช่องปากหายช้ามากที่สุดร้อยละ 84.8 รองลงมาคือผู้ป่วยเบาหวานที่สูบบุหรี่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคปริทันต์อักเสบได้มากกว่าคนทั่วไป ร้อยละ 80.4

ด้านการรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคในช่องปาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคในช่องปากมากที่สุดคือผู้ป่วยเบาหวานที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงทำให้โรค เหงือกอักเสบมีอาการรุนแรงมากกว่าปกติ ร้อยละ 78.3 รองลงมาคือ ผู้ป่วยเบาหวานที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงจะมีผลทำให้โรคเหงือกอักเสบรักษาได้ยากขึ้น ร้อยละ 77.2

ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานมากที่สุด คือ หลังรับประทานอาหารหวานเหนียวติดฟันแล้ว ควรแปรงฟันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคฟันผุ ร้อยละ 95.7 รองลงมาคือ การแปรงฟันด้วยยาสีฟันที่มีส่วนผสมของฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุได้ ร้อยละ 92.4

ด้านการรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้อุปสรรคของการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานมากที่สุด คือ การตรวจสุขภาพช่องปากด้วยตนเองเป็นเรื่องยากไม่สามารถทำได้เอง ต้องให้เจ้าหน้าที่เป็นคนตรวจ ร้อยละ 57.6 รองลงมาคือ การแปรงฟันหลังกินข้าวทุกมื้อทำให้เสียเวลา และการใช้ไหมขัดฟันในการทำความสะอาดฟันเป็นเรื่องยาก เสียเวลา ร้อยละ 27.2 และ 21.7 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหล่า อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.9 กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุดคือ มีการใช้ยาสีฟันที่มีส่วนผสมของฟลูออไรด์ร้อยละ 76.1 รองลงมาคือ เลือกดื่มน้ำเปล่าแทนน้ำหวาน/น้ำอัดลมและเลือกรับประทานผลไม้แทนขนมหวาน ร้อยละ 73.9 และ 65.2 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างไม่เคยปฏิบัติในการดูแลสุขภาพช่องปากคือการใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดซอกฟันหลังแปรงฟัน ร้อยละ 59.8 สอดคล้องกับผลการวิจัยของตวงพร กตัญญุตา

นนท์[4] ธนิดา ผาติเสนะและคณะ[5] และศิริพันธ์ หอมแก่นจันทร์[8] ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 88.9,57.3 และ 58.4 ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านทันตสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของ กลุ่มตัวอย่าง พบว่าการรับรู้ด้านทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value > 0.05) สอดคล้องกับผลการศึกษาของอภิวัฒน์ แสนวงษ์[9] พบว่า การรับรู้ด้านทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณราชื่นวัฒนาและคณะ[7] พบว่าการรับรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากในผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มมากขึ้น

1.2 จากผลการศึกษา พบว่า การรับรู้ด้านทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการรับรู้ด้านทันตสุขภาพในผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคในช่องปาก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมทันตสุขภาพในกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวาน

2.2 ควรมีการกระตุ้นให้ผู้ป่วยเบาหวานตระหนักในการส่งเสริมสุขภาพของตนด้านทันตสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

[1] จันทนา อึ้งชูศักดิ์ และคณะ. การดูแลสุขภาพช่องปากด้วยตัวเองสำหรับครอบครัว. กรุงเทพฯ : ชุมชุมการเกษตรแห่งประเทศไทย; 2552.

[2] จันทนา อึ้งชูศักดิ์. เบาหวานกับสุขภาพช่องปาก. [ออนไลน์]. (2561). [เข้าถึงเมื่อ วันที่ 10 ต.ค. 2561]. เข้าถึงได้จาก https : // www.dailynews.co.th/article/582900

[3] เดอะบางกอกนิวส์. สธ.เผยคนไทยป่วยเบาหวาน 3 . 5 ล้านคน ส่วนใหญ่คุมระดับน้ำตาลไม่ได้อีก 1.2 ล้านคนไม่รู้ตัวว่าป่วย [ออนไลน์]. (2556). [เข้าถึงเมื่อ วันที่ 10 ตุลาคม 2561]. เข้าถึงได้จาก http://www.bangkokvoice.com/2013/10/30/bv-news-1226/

[4] ตวงพร กตัญญุตานนท์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลวัดศรีวารีน้อย ตำบลศีรษะจรเข้ใหญ่ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสาร

วิชาการสาธารณสุข 2562; 28 (5) : 792 – 801.

[5] ธนิดา ผาติเสนะ และคณะ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ. วารสารพฤฒาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ 2561; 17(1): 26.

[6] แบบรายงานการตรวจราชการระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จังหวัดนครราชสีมา เขต สุขภาพที่ 9 ครั้งที่ 2 วันที่ 5 – 7 มิถุนายน 2562. [ออนไลน์]. (2556). [เข้าถึงเมื่อ วันที่ 14 มกราคม 2563] เข้าถึงได้จาก http://bie.moph.go.th/e-insreport/file_report/2019-06-12-05-47-40-11.pdf

[7] วรรณรา ชื่นวัฒนาและคณะ. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี.วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี 2557; 6(3) : 136 – 170.

[8] ศิริพันธ์ หอมแก่นจันทร์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของ ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง [การค้นคว้าอิสระ คณะสาธารณสุขศาสตร์]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2559.

[9] อภิวัฒน์ แสนวงษ์. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ กับการปฏิบัติตัวด้านการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเบาหวานที่มารับบริการคลินิกโรคเรื้อรังในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองกุง อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ. ศรีสะเกษ : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโนนคูณ; 2559.

[10] Becker, M.H. The Health Belief Model and Personal Health Behavior. Health Education Monographs; 1974.

[11] Yamane T. Statistics, an introductory analysis. 2nd Ed. New York: Harper and Row; 1967.